

HOLDTÖLTŐ

Szülőfalumban járva a vasútállomásra igyekeztem. Az útkereszteződésnél visszapillantottam és egy tolókocsit vettem észre az út szélén araszolni. Mi, akik épeknek hisszük magunkat, ösztönösen elkapjuk tekintetünket sérült embertársainkról. A tudatalatti önvédelem egyik formája társul azzal a belénk rögzült tanítással, hogy kíváncsiságunkkal véletlenül se sértsük meg a fogyatékkal élőket. A kommunikációs gátak egyik legnehezebben leküzdhetetlen akadálya ezen alapul.

Megdöbbenve fordultam meg ismét, mert úgy tűnt, a tolókocsiban ülő fiatalember magát hátrafelé lökdösve halad „előre”. Fölismertem Laját, de nem tudtam, mi történhetett vele, hiszen egészségesnek született, nem öreg még. E letaglózó látványtól sokáig nem tudtam szabadulni. Ismerősöktől érdeklődtem felőle. A társadalom peremén élő család eddig is sok megpróbáltatásnak volt kitéve. Fiuk negyvenévesen agyvérzést kapott, a bal oldala megbénult. Ezek a rideg tények. Életmódbeli tanácsot keveset hallhatott, ám aszkéta életvitele mellett nem hiszem, hogy dúskált kalóriabomba ételekben. A „light” változatokat sem kereste, mert fogalma sem volt a létezésükről.

Együtt óvodáskodtunk, egy iskolába jártunk... Alsósként ő jámborult túrte ragadványneveinek tömkelegét. Először a Cukorszórá nevet kapta, mert uzsonnára mindig vizezett cukros kenyeret vitt. Mire evésre került a sor, az megszáradt és lepörgött róla. Jurgetának is csúfolták, majd a mai kor jól informált gyerekei a Horse-face nevet találták ki. Valójában csak a horpadt mellű, napszíttá bőrrű édesanyja ejtette ki áhítattal az Imi szót. Lilaorgona szappan szaga áradt körülötte, ahogy annak idején az iskolába indították. A tanítás végére már párszor meghempergett az olajos padlón, nem mindig önszántából. Aztán vehették elő a rumplit a nagymosáshoz, az esővízben könnyebb volt mosni. Tiszteletet váltott ki osztálytársai között azzal, hogy tornanadrágra vetkőzve a méteres csalán közé ugrott a fáról. Nagyon tetszett mindkettőnknek Lajka kutya úrkalandja. El is játszottuk sokszor. Ő annyira beleélte magát, hogy részemről rajta maradt a Laja név. Én csakis így szólítottam.

Amikor az Alvégen a kisvasút felé motoroztam, sokszor láttam, ahogy testvéremmel kopaszon a disznókat meglovagolva játszik. Anyjuk pingálni járt másokhoz. Náluk csak ronggyal megcsapkodva volt mákosra mintázva a fal. Azon a légypiszok sem látszott annyira! Ha szükség mutatkozott, siratóasszonynak is elment. Egy-egy szivacsosztóm vagy nejlónblúz volt

a fizetség. A férficipő meg a bojtos papucs egyaránt megfelelt minden családtagnak. A gyerekeknek még trieszti, cigaretta alakú rágógumi is jutott. A rádió tetején állt a kagylókkal kirakott doboz – a gyerekek ajándéka a tengerről. Oda a tornatanár jóvoltából jutottak el egyszer a többi rászoruló iskolatársukkal együtt. A dízhelyen levő doboz tövében egy eget kémlelő, fából faragott gém nyújtogatta a nyakát. Vajon a kifürkészhetetlen balkáni eget pásztázta már akkor?! A harmadik megbecsült tárgy egy havazást imitáló giccses félgömb volt. Szicílián a motoros körverseny porfelhője juttatta eszembe Laja „száraz edzéseit”. A görögdinnye levétől összemaszatolva a kocsiút vastag porában úszott szabályos mozdulatokkal, mint valami tüdőshal. A sikátorok zöldre festett ajtója a nyári konyhájuk bejáratára emlékeztettek. A tenger mellett a szálloda medencéje a falusi fürdőbe vezetett vissza. Az uniszex spielhozniiban csak csodáltuk településünk egyetlen csángó asszonyának Belgiumba szakadt rokon gyerekeit.

Nehezen szántam rá magam a Lajával való beszélgetésre. Félttem, elutasít, vonakodni fog, esetleg tolakodónak véli érdeklődésemet. Mit meséljek el magamról, az elmúlt évtizedek nosztalgiával teli éveiről, meg azokról, amiket a legszívesebben elfelejtenék? A bécsi Opera előtt végighaladva akaratlanul is a nagynéni írónja jutott eszembe – a folyadékkal töltött részben elegáns fiákerek vonultak föl s alá. Barátom ezt megbabonázva nézte, forgatta egész órán át. Valóban szenzáció számba ment az, mint ma egy MMS küldése. Azt elhinné-e, hogy irigyeltem is? Mikor ismét eljutottam Salzburgba Jedermann előadására, az előtte tartott bemutatón a beöltözött felvonulók kovapuskával adtak le díszlövést. Egyikük ujjja megsérült. Volt nagy rohangálás körülötte. Félrevonultam, fölrémlett előttem a vészes időszak: a behívók széthordása a tartalékosoknak. A lövészárkok ásása közben arra gondoltam, Laja ezt megúsza, de én nem biztos.

Köztudott róla, hogy a sport szerelmese, ezen belül a foci a mindene. Magától értetődő volt, hogy a zöld gyeppel mellett találkozunk. Nem egykori híres csatárnak kell elképzelni. Ő az elmaradhatatlan hűségű szurkoló. Örökké ott téblábolt a pálya szélén. Még rokkantan is megfeszített igyekezettel jár ki nemcsak a mérkőzésekre, hanem az edzésekre is. Szemlélt, figyel, örül, ha kikéri a véleményét. Palástolja sértődöttségét, vagy fel sem vesz egyes piszkálódást, megjegyzést, amivel a hozzáértésére célozgatnak.

Sok év után sem volt nehéz felismernem. Cingár termete, vizenyős kék szeme a régi. Mikor seszinű hajára esett a pillantásom, helyettem mondta ki: „Szászzerka.” A szó ízén mindketten elmosolyodtunk. Bús lovag tekintete sem változott, csak vonásai keményítették meg a barázdált arcát. Akadozva, de megindult a beszélgetésünk. Szomorúan, lehajtott fővel mesélte, hogy idős édesanyjával él. Míg nem történt vele semmi baj, szeretett volna meg-

nősülni. Sok helyre járt napszámba, gyűjtött. Körülötte olyanok voltak, akik nem szaggatták az istrángot. Nevetve hallgatta a kocsmai cimborák okoskodását: „Az anyós és a hozomány földben a legjobb.” Most nem báná, ha egy szál ruhában szegődne mellé egy takaros menyecske. Elmereng, hogy már a gyerekei is felcseperedtek volna. Éveken át túrt és nyelt, ha a háta mögött meghallotta a sügdolódzásokat: „Ártány macska.”

Próbálja elkerülni, hogy betegségét, bénaságát a nevéen nevezze. Kényszeredetten körülírja, így jártam, vagy egyszerűen bajnak mondja. Időnként silány, vászon tornacipőjére néz. Tekintete elárulja, azon aggódik, mennyit bír még ki az ócska kínai portéka, amíg ki nem lyukad a talpa a sok súrlódástól. Mikor észrevesz, elfordítja a fejét. Felülök a lelátóra, lábammal a vadmuhart kaszálom. A kiegészített fű között pár szál kamilla fehéredik.

– Hús deka – szólal meg és várja a hatást.

– De szárítva – veszem a lapot én is.

A bizonyítványosztáskor ez volt a kötelező beszolgáltatás. A gyerekek júniusban csapatostól lepték el az árokpartot. Minden ház gangján a kamillát szárították.

– Neked kivan? – folytatja.

– Mi?

– Hát a Kandit album. Ha megint nyomtatnak, meglesznek a hiányzó 3-as bélyegek, meg az Albus mosóporból a plastik műtyűr állatok.

Elmélazunk a régi időkhöz, majd a kerekék székéről kezdem faggatni. A szemem felcsillan, ahogy a focicsapatot említ.

– A haverok segítettek, meg a faluban is gyűjtöttek. Jó lenne egy kis motort rászerezni, akkor nem lenne ilyen fárasztó kijönni a pályára, de lassacskán megoldjuk. Nemrég kaptam a kocsihoz egy visszapillantó tükröt, hogy lássak „előre menni”. Alig vártam, hogy kitavasodjon, és újra kijöhessenek – sorolja szinte egy szuszra.

– Nem fárasztó az út? Nem kedvetlenedsz el soha?

Bólogat, kisvártatva kiböki.

– Párszor kijöttem a legnagyobb szélben. A herkópáter sem tudott ott-hon tartani. Mikor kiértem, akkor láttam, hogy elhalasztották az edzést. Nem volt más választásom, megfordultam és hazalökdöstem magam. Szólhattak volna azért! – teszi hozzá szinte magának dűnnyögve.

Megváltozott munkaképességű emberek, hangzik a hivatalnokok nyelvén. Mihez kezdjen egy ilyen egyén, aki szellemi munkát nem tud végezni a számítógép mellett. A megcsömörlés elkerülésére boldogabb ország polgáraként benevezhetne a paralimpiára. Így kiszolgáltatottan kell könyöradományokon tengődnie. Információáradatban fuldoklik világunk. Felesleges szövegek folynak garmadával, ám a rokkantaknak egy

apró üzenet is létfontosságú lehet. Közönyös, elfásult társadalmunkban ki figyel ilyesmire? Van törleszteni valónk irántuk.

Visszazökkenek és folytatom a kérdezősködést arról, mire emlékezik vissza a legszívesebben.

– Az óvodában sok játékszer tetszett. Ha körbeálltunk, mindig siettem, hogy az óvó néni az én kezemet fogja meg. Ő fizette ki a fényképezésem, hogy felnőttkoromra nekem is maradjon valami, ami a szívemet megmelegíti. Később annak örültem, hogy én előbb tudtam a mérkőzés eredményét, mint ahogy a hétfői újságban olvashatták.

Lassan megered Laja nyelve. Elmeséli, a központban sokszor útbaitgázította a magyar bevásárlóturistákat a „Dzsörzé kapható” fölirat felé a boltba. Gyakran ácsorgott ott tranzisztorttal a vállán. Úgy tartotta fenn magát, hogy mindenféle munkában segítkezett. A majálisokon többször ő tüzelt. Ha nem is a tűz csiholója, de a gáz szabályozója volt. Ez is fontos szerepkör. A szövetkezetiek leginkább marhapörköltet főztek, abból jóllakhatott. Büszke volt tűzálló gyomrára. Az ételből hazavihetett az öregeknek. Egy hétig azt ették.

Emlékszem a „radioaktív majálisra”, ahogy Laja a kondérok között sürgölődött. A hangszórókból zengett a Csipkés kombiné. Ő úgy elbámszkozott, hogy a szakácsnők nem győzték inteni: „Hé, csitíjjad a tüzet, mert odaég az egész!”

– Lakodalmakba is hívtak, ugye?

Elrévedezik a tekintete, tódulnak az emlékképek. Felidézi Mátyusék „lakadalmát”, amit nem felejt el soha. A hetvenes években magyarországi vendégek is voltak a meghívottak között. Egyszer csak Rezső bácsi zenekarra rázendített: „Ott, ahol zúg az a négy folyó...” A vendégek riadtan néztek körül, nem lesz letartóztatás emiatt? Nevetve, sírva énekeltek a férfiak a sátor alatt. Neki is küldtek pár üveg bort. Leitták magukat mindannyian. Megkérdezte a komájától, aki akkor ifivezető volt, ez milyen nóta. Ő csak legyintett mérgesen, és azt sziszegte a fogai között: „Irredenta.” Laja azóta sem tudja, ez mit jelent, de feledhetetlenül szép volt az est.

– Laja, mire vagy büszke?

Próbálja kihúzni magát, mielőtt válaszolna:

– Kevesen mondhatják el, hogy csak nekik muzsikált Lajkó Félix. Egy osztálytalálkozón citerázott az iskolában. Akkor még nem tudtuk, hogy ilyen világhírű lesz a szörszi legényke. Nemrég hallottam a rádióban, egy csillagot neveztek el róla: Gyöngyvirágoskedvű Lajkó Félix. Csak azt nem tudom, melyik az...

Valaki meg tudná mondani, hol keresse? A mozgássérültek évében Laja eltávozott közülünk oda, ahol a szivárvány hatalma véget ér.